

Minnesord över bortgångna ledamöter 2021

av Björn von Sydow

SEDAN FÖRRA HÖGTIDSSAMMANKOMSTEN har nio ledamöter lämnat oss. Deras gärningar kommer nu att belysas.

Avdelningen för lantkrigsvetenskap

Översten av 1:a graden HODDER STJERNSWÄRD avled den 6 augusti 2021. Han föddes den 23 september 1924 av föräldrarna hovstallmästaren Hodder Stjernswärd och hans maka Ingrid, född Löwenborg. Han sörjes närmast av barnen Charlotte, Madeleine, Hodder och Hans.

Hodder Stjernswärd avlade studentexamen i Lund 1945. Efter officersexamen vid Kungliga Krigsskolan 1948 blev han samma år fänrik vid kavalleriet, placerad vid Skånska kavalleriregementet. Han förflyttades 1952 till Norrlands dragonregemente, gick stabskurs vid Militärhögskolan 1956–1958 för att bli kapten i generalstabskåren samt vid Försvarsstaben från 1961. Han var 1966–1969 avdelningsdirektör vid Rikspolisstyrelsen.

År 1969 blev Stjernswärd överstelöjtnant i pansartrupperna, placerad vid Gotlands regemente, för att 1972 återföras till kavalleriet som sekundchef för Livgardesskvadronen, vilket han var till 1974 då han befordrades

till överste och för tredje gången bytte trupp-slag och placerades vid Skånska dragonregementet. Åren 1974–1977 var Stjernswärd chef för Arméns kompaniofficersskola, varefter han 1977–1980 var chef för Gotlands regemente och 1980–1981 chef för Skånska dragonregementet.

År 1981 befordrades han till överste av första graden, varpå han 1981–1984 var chef för Livgardets dragoner tillika befälhavare för Stockholms försvarsområde och kommandant i Stockholm. Detta var en mycket komplex och viktig befattning i de avslutande åren av kalla kriget.

Stjernswärd tjänstgjorde därefter som hovstallmästare 1984–1991. Han har även författat ett antal artiklar i militär fackpress, insändare kring värnplikten i bl a *Ystads Allehanda*, liksom skrivit ett flertal böcker. Stjernswärd var också mycket aktiv i många organisationer knutna till hästar och hästsport.

En central uppgift blev att tillsammans med många andra starta och skapa Stiftelsen den beridna högvakten, där han länge var vice ordförande. Den fungerar fortfarande i samspel med Försvarsmakten. Den kom Hodder Stjernswärd att tjäna under över 30 år som styrelseledamot, rekryterare av hästar, liksom värd och sakkunnig guide på föreningens resor. Ingen som var med glömmes Hoddors föredragningar, på Prags ringmur,

om hur svenskarna under trettioåriga kriget lyckades ta sig fram till Karlsbron. Det var också Hodder som inspirerade Drottning Elisabeth att skänka pukhästen Mary till Beridna Högvakten.

Hodder Stjernswärd var också bl a annat aktiv i Jockeyklubben.

Han invaldes 1987 som ledamot i avdelning I.

Översten av 1:a graden HÅKAN WAERNULF avled den 28 maj 2021. Han var född den 3 juni 1935 i Uppsala. Föräldrar var köpman John Waernulf och hans hustru Greta Ragne. Närmast sörjande är barnen Anders, Margareta och Cecilia.

Håkan Waernulf avlade officersexamen vid Krigsskolan 1959 och utnämndes samma år till fänrik vid Norrbottens pansarbataljon. Från 1962 tjänstgjorde han vid Göta livgarde.

Håkan Waernulf verkade sedan vid Arméstaben 1970–1980. Åren 1980–1981 var han bataljonschef vid Södermanlands regemente och 1981–1985 chef för Pansartruppernas stridsskola.

Håkan Waernulf blev 1982 befördrad till överste och 1985 till överste av första graden. Han var 1985–1990 pansarinpektör och chef för Arméns pansarcentrum.

Håkan Waernulf var 1990–1995 chef för 13:e arméfördelningen med stabsplats i Kristianstad.

I befattningen som chef för 13:e arméfördelningen var Håkan Waernulf drivande och lyhörd för sina underställda chefers uppfattningar och synpunkter. Innan en uppgift beslutades till en brigadchef, skedde en dialog öga mot öga med denne, en dialog som skulle övertyga Håkan Waernulf om att brigadchefen hade rätt förstått sin uppgift.

Liksom att denne lugnt kunde gå till verket och känna fördelningschefens stöd.

En uppdragstaktiker av bästa märke.

Håkan Waernulf invaldes 1988 som ledamot i avdelning I.

Avdelningen för luftkrigsvetenskap

Generalmajor EVERT BÅGE avled den 21 januari 2021. Han var född den 15 augusti 1925 i Alingsås av föräldrarna reparatör Erik Båge och hans hustru Selma Olander. Evert Båge sörjes närmast av barnen Hasse, Gunilla och Eva.

Evert Båge avlade officersexamen vid Krigsflygskolan 1948 och utnämndes samma år till fänrik vid Svea flygflottilj, där han kom att tjänstgöra 1948–1958 varpå han 1958–1963 tjänstgjorde vid Tredje flygeskadern och vid Flygstaben. Han var chef för Operationsledning I i Försvarsstaben 1963–1966, befordrades till överstelöjtnant 1965 och var chef för Sektion 1 vid staben i Östra militärområdet 1966–1968.

År 1969 befordrades han till överste, varpå han var chef för Jämtlands flygflottilj 1969–1973. Därefter han var chef för Operationsledning 2 i Försvarsstaben 1973–1978. År 1978 befordrades Båge till generalmajor. Han var stabschef vid staben för Övre Norrlands militärområde 1978–1980 och chef för Flygstaben 1980–1984.

Evert Båge kunde kanske uppfattas som strikt i sin framtoning, men detta kombinerades med en stor vänlighet och humor, som uppskattades av omgivningen. Han hade stor kunskapsbredd och såg alltid till den operativa helheten. Som flygstabschef ledde han flygvapnets utveckling i början av JAS 39-epoken på ett sätt som skapade effektiva krigsförband men också arbetsglädje

och vilja hos alla inblandade att nå till målet med balans i alla stödande delsystem. Han förstod tidigt att flygstridskrafterna måste förses med modern telekrigsförmåga såväl offensivt som defensivt.

Försvarsmakten utnyttjade Evert Båges breda kompetens genom att göra honom till chef för dåvarande Militärhögskolan åren 1984–1990, där han avslutade sin karriär. Han månade om de blivande högre officerarnas operativa utbildning genom att i större omfattning än tidigare bedriva försvarsgrensgemensamma krigsspel i stabsutbildningen samt införa datoriserat stöd i processerna. Han medverkade till att en mer akademisk officersutbildning inrättades, således breddade vägen mot dagens försvarshögskola. Han underströk i utbildningen officerarnas särskilda krav på etik och moral och var i dessa frågor en föregångsman. Elevernas studiemiljö och boende vid tiden på Militärhögskolan var en annan angelägen fråga, som han omhuldade. Han var under många år ordförande i stiftelsen som hanterar elevernas boende i Stockholm, MHS Eleven.

Evert Båge invaldes 1981 som ledamot i avdelning III och var åren 1989–1992 ordförande i avdelningen.

Översten av 1:a graden JAN-OLOV GEZELIUS avled den 9 juni 2021. Han var född den 15 januari 1935 i Norrbärke. Han sörjes närmast av barnen Per och Eva.

Jan-Olov Gezelius avlade officersexamen i flygvapnet 1959 och tjänstgjorde vid flera av de dåvarande flygflottiljerna, Södertörns, Skaraborgs och Västergötlands. Jan-Olov Gezelius skicklighet som pilot i kombination med goda ledaregenskaper utgjorde grund för hans placering som lärare och instruktör på Flygkadettskolan. Efter några år utsågs han till divisionschef och ansvarig

för Första flygeskaderns utprovningssdivision på F 7 i Sätenäs. Divisionen hade bland annat att utprova, tekniskt och taktiskt, de nya telemotmedel som togs fram i mitten på 1960-talet. Det passade Gezelius bra med att kombinera teknik och taktik i en ny, utvecklande, hotmiljö. Han utformade nya taktiska anvisningar.

Efter några år på flygsäkerhetsavdelningen befordrades Jan-Olov Gezelius och blev flygchef på Västgöta flygflottilj 1976–79. Flygvapnets haverier utgjorde då problem, bland annat avseende ansvar för de anhöriga till omkomna i försvarets flygtjänst. Han tog sig an denna fråga och bidrog till att de anhöriga blev uppmärksammade.

Jan-Olov Gezelius fortsatta karriär ledde honom att via ställföreträdande flottiljchef vid Upplands flygflottilj 1983–85, bli operationsledare i Södra militärområdet 1985–1987. Därefter placerades han som Sektionschef vid Operationsledningen i Försvarstaben 1987–1989.

Jan-Olov Gezelius avslutade sin militära karriär som chef för Personalledningen i Flygstaben, 1989–1991. Hans breda och ingående tjänstgöring i försvaret, främst i flygvapnet, gav försvarsgrenen en personalchef med stor känsla för människan. I stabsarbetet hade han stor förmåga att värdera fakta, problemställningar och lösningar och upplevdes som en ledargestalt.

Jan-Olov Gezelius var därefter Militär rådgivare i Nedrustningsdelegationen i Geneve 1992.

Jan-Olov Gezelius invaldas i avdelning III 1986.

Generallöjtnanten och förre styresmannen vid Kungliga Krigsvetenskapsakademien SVEN-OLOF OLSON avled den 20 april 2021. Han var född den 26 november 1926 av

föräldrarna möbelhandlare Axel Olson och hans hustru Ellen, född Ingvarsson. Han sörjes närmast av hustrun Yvonne och döttrarna Yla och Åsa.

Sven-Olof Olson föddes i Oskarshamn 1926 och var därmed jämnårig med flygvapnet, en vapengren han sedan kom att tjäna under hela sin militära karriär. Han utexaminerades som officer vid Flygkadettskolan 1948 och började sin militära bana som fänrik vid Västmanlands flygflottilj i Västerås. Många var de chefsbefattningar han senare kom att inneha inom försvaret. Åren 1971–1973 var han chef för Upplands flygflottilj i Uppsala. Han befordrades till generalmajor 1973 och var souschef vid Försvarsstaben fram till 1977. Mellan åren 1977–1980 var han chef för Första flygeskadern för att 1980 befordras till generalöjtnant och militärbefälhavare för Södra militärområdet. Han avslutade sin militära karriär som Chef för flygvapnet 1982–1988.

Sven-Olof Olson var en skicklig flygförare, vilket bland annat hans nödlandning med en Mosquito under mycket besvärliga förhållanden 1950 vittnar om. För det tilldelades han *Stockholmstidningens* guldmedalj ”För svensk flygargärning”. Han var också ansvarig för utvecklingen av det välkända stridsledningssystemet STRIL 60 inom flygvapnet. En svår fråga i detta var valet mellan en analog eller digital lösning? Sven-Olle Olsson kom att verka för den digitala lösningen. Vilket ter sig som synnerligen lyckosamt. STRIL 60 kom därmed att mångdubbla flygplanens effekt i luften.

Han var en profil och en utpräglad ledare och många var de som trodde att han skulle få avsluta sin karriär som överbefälhavare. Inom flygvapnet var han ”Chefen”, hård i sin kritik, alltid rättvis, med respekt för andras åsikter och ett mycket gott hjärta. Efter sin avgång kom Sven-Olle Olson att inneha ett antal befattningar inom näringslivet och

föreningslivet, som också var utvecklande för honom.

Han invaldes i avdelning III 1968 och deltog aktivt under alla år. Vid flera tillfällen pekade han på jordens demografiska utveckling och vilka säkerhetspolitiska komplikationer den kan få

Sven-Olof Olsson var styresman under dramatiska år, 1988–1991, när Berlinmuren föll och Sovjetunionen upplöstes. Det medförde också diskussioner om försvarets framtida inriktning och akademiens roll i utvecklingen. Själv såg han det inte som självklart att vi gick mot en total avspänning, men ett tecken i tiden var att akademien under dessa år började kalla utländska ledamöter. Som styresman rörde han sig lugnt och gravitetiskt genom lokalen och ledde sammanträdena med stor auktoritet. Visserligen var han inte obenägen att ta beslut, men han försökte aldrig hasta genom programmen eller korta av diskussionerna utan tog sig ordentlig tid att lyssna på samtliga och pröva alla synpunkter.

Sven-Olof Olson utsågs till hedersledamot 2011.

Avdelningen för militärteknisk vetenskap

Översten och Senior Advisor URBAN JONSSON har avlidit den 13 mars 2021. Han var född den 7 september 1944 i Eskilstuna av föräldrarna kommunalarbetaren Alf Jonsson och hans hustru Ingrid. Urban Jonsson sörjes närmast av hustrun Maud och barnen Jessi och Alfonso.

Urban Jonsson avlade officersexamen vid Krigsskolan 1970 och tjänstgjorde sedan vid ingenjörtrupperna och där vid Bodens ingenjörregemente. Där återkom för övrigt som utbildningsledare 1989–1990

Hans fortsatta karriär däremellan präglades i hög grad av befattningar vid Försvarets Materielverk, där han tjänstgjorde i ett flertal omgångar som såväl kapten, major, överstelöjtnant och överste.

1980–1984 var Urban Jonsson handläggare på Stridsfordonsbyråns projektsektion. Under denna tid grundlades mycket av det arbete som kommit att resultera som en arbetshäst i det svenska försvaret, och även en internationell exportframgång. D v s det som senare kom att heta ”Stridsfordon 90”.

Urban Jonssons intresse och förmåga ledde vidare till tjänst vid Studie- och utvecklingssektionen och också som chef, nu major, vid Fältarbetsbyråns Maskeringssektion 1984–1985.

Efter tjänstgöring 1985–1986 som kompanichef i Strängnäs, vid Södermanlands regemente, kom Urban Jonsson åter till FMV till Stridsfordonsbyrån som överstelöjtnant. Han var 1986–1989 projektledare för ”Stridsvagn 2000”, ett mycket framtidsinriktat och intressant projekt vars erfarenheter ännu nyttjas, även om projektet kom att läggas ner och det tyska Leopard II-systemet blev valet för Försvarsmakten.

Några år senare lämnade Urban Jonsson de mer arméinriktade uppgifterna och ägnade sig ett antal år åt FMV:s gemensamma produktionsplaneringsarbete som byråchef, nu överste, och det centrala kris- och krigsplanarbetet som aldrig avstannade helt, trots det kalla krigets slut. Det var inte alltid som de förändringar som neddragningarna som skedde under denna tid inom försvarsrådet var populära, så inte heller på FMV. Urban Jonssons pragmatiska sätt och hans förmåga att ”ta folk” på ett positivt sätt, även när uppgifterna var svåra, gjorde honom mycket uppskattad av såväl sin chef som av organisationen i övrigt. Han var också många år aktiv i FMV:s Driftvärn.

Urban Jonsson invaldes 1998 i avdelning IV och var ordförande i avdelningen åren 2006–2010.

Avdelningen för annan vetenskap av betydelse för rikets säkerhet och försvar

Landshövdingen och försvarspolitikern (S) BENGT GUSTAFSSON har avlidit den 26 maj 2021. Han var född den 2 mars 1925 i Torpa församling, Västmanlands län alldeles vid gränsen till Södermanlands län. Hans föräldrar var målaren Theodor Gustavsson och hans hustru Anna, född Eriksson. Han sörjes närmast av sina döttrar Mari och Mona.

Bengt Gustavsson arbetade i Eskilstuna som metallarbetare och verktygsarbetare 1939–1952, samtidigt med en klar håg för studier och samhällsfrågor. Det var en generation när kunskaper och bildning ofta inhämtades utanför dåtidens skolsystem. Så också för Bengt Gustavsson. Han blev ombudsman för Socialdemokraterna i Södermanlands läns partidistrikt 1953–1962. Bengt Gustavsson valdes till ledamot av riksdagens första kammare 1958–1970 och till enkammarriksdagen 1971–1980. Under dessa år var han först invald i dåvarande tvåkammarriksdagens statsutskott i den avdelning som hanterade försvarsfrågorna. I enkammarriksdagen var han 1971–1980 verksam i försvarsutskottet och dess presidium. Han var samtidigt sakkunnig i försvarsdepartementet 1965–1975, d v s i huvudsak under den tid Sven Andersson var försvarsminister. Bengt Gustavsson var prestigelös, chosefri och medmänsklig. Det var egenskaper som kom väl till pass när försvarspolitikerna i olika

aspekter granskades och kritiserades i den dåtida arbetarrörelsen, inte minst efter 1968.

Vid sidan av detta var han dessa år verksam inom ett stort antal utredningar inom försvarssektorn; både övergripande och mer speciella utredningar. Till detta kom utredningar liksom både kommunala uppdrag i Eskilstuna och i Södermanlands läns landsting. Han hade också ett stort intresse för Mälardalens högskola, idag ett universitet.

1980–1990 var Bengt Gustavsson landshövdning i Södermanlands län, tillika civilbefälhavare i Östra civilområdet 1980–1991, ett av nyckelområdena i totalförsvaret.

Han skrev boken *Arbetarrörelsen och försvarsfrågan* (1975)

Bengt Gustavsson invaldes 1980 som ledamot i avdelning V.

Professor BJÖRN TENGROTH avled den 24 augusti 2021. Han var född den 20 december 1931 i Stockholm. Hans föräldrar var med.lic. Sten Tengroth och konstnären Margot Kaplan. Efter genomförd läkarutbildning disputerade han 1961 i ämnet anatomi i Göteborg. Som docent tjänstgjorde han åren 1962 till 1974 vid Göteborgs universitet. Under den tiden utbildade han sig till ögonläkare på Sahlgrenska sjukhuset och var en uppskattad konsult vid Försvarets forskningsanstalt.

Året 1974 utnämndes han till klinikchef i oftalmiatrik vid Karolinska sjukhuset och professor vid Karolinska institutet. Det han är mest känd för är skapandet av S:t Eriks ögonsjukhus 1990 som innebar en centralisering av Stockholms ögonsjukvård till det tidigare nedlagda sjukhuset på Kungsholmen.

Under 1960-talet studerade han, strax efter laserns födelse, laserljusets effekter på näthinnan. Arbetet ledde till en forskningsperiod vid Nasa i USA. Hans engagemang

mot laservapen som kan orsaka blindhet ledde också till den första världskongressen om laservapen i Stockholm. I början av 1990-talet tid deltog han i en arbetsgrupp vars arbete ledde till en FN-stadga om förbud att använda laservapen för att förblinda fiendesoldater.

Björn Tengroth var en stark ledare, visionär och en lysande föredragshållare med en enastående berättartalang. Han var ledamot av Ingenjörsvetenskapsakademien.

Björn Tengroth invaldes 1992 som ledamot i avdelning V.

Överstelöjtnant ARVID CRONENBERG avled den 26 oktober 2021, en vecka innan han skulle fylla 100 år. Han var född den 3 november 1921 i Sågmyra av föräldrarna garnmästare Knut Cronenberg och hans hustru Maria, född Hedlund.

Han anställdes 1947 som fänrik vid Norrlands dragonregemente, K4 i Umeå. I slutet av sin militära karriär tog hans historiska intresse över och efter en fil kand 1967 började han vid Militärhistoriska avdelningen på Militärhögskolan och verkade där intill pensionen 1982.

Nu kunde han på heltid ägna sig åt militärhistorisk forskning, undervisning och författarskap. Det senare framför allt efter sin pensionering då han var mycket produktiv. Bland annat genom att författa kapitel i ett antal regementshistorieverk, där praktverket Umeås Blå Dragoner, för vilken han var redaktör, således boken om hans hemförband, K 4, är ett regementshistorieverk av yppersta klass.

Hög kvalitet var något Arvid Cronenberg strävade efter i allt det han skrev. Hans omfattande kunskaper och författarskap om utvecklingen av vårt lands krigsplanläggning imponerar. Sak samma avseende såväl

bredd som djup i hans övriga författarskap omspannande allt från svensk säkerhetspolitisk utveckling, bland annat finlandsfrågan sedd såväl från en bredare strategisk som operativ synvinkel, liksom krigsorganisations- och utbildningsfrågor. Han kunde sitt ämne och hans eftermäle är att han var en mycket framstående militärhistoriker.

Arvid Cronenbergs person karakteriserades av hög integritet, liksom ett tydligt moraliskt och etiskt förhållningssätt, med vilka han aldrig dagtingade. Han sade sin mening, utan ängsligt efterkännande åt vilket håll vinden blåste, och han visste att argumentera för det som bar fram hans övertygelse.

Han var till lika delar princip- och värfast.

Arvid Cronenberg invaldes 1991 i avdelning V.

Nio goda kamrater och framstående ledamöter har lämnat vår krets. Vi saknar dem och tänker på deras anhöriga. Genom sina gärningar har de i hög grad levt upp till Kungliga Krigsvetenskapsakademiens motto, Fäderneslandets försvar – Mod och kunskaper!

Författaren är förutvarande talman och försvarsminister. Han är akademiens andre styresman.